

De redactie leek het een leuk idee om eens wat herinneringen op te halen uit het rijke Amsterdamse vogelleven. Als dit initiatief door U gewaardeerd wordt willen we hiermee in het vervolg doorgaan. Wij houden ons aanbevelen voor artikelen zoals het hier onderstaande verhaal over Amstelrust door Joh. J. Frieswijk.

Overdruk uit: NATURA
Orgaan van de Kon. Ned. Natuurhist. Vereniging (K.N.N.V.)
Jaargang 52, nr 9, October 1955

↑
Echt iets uit
"de oude doos":
een artikel van
een kwart eeuw
geleden!

Vogelleven op Amstelrust

door Joh. J. Frieswijk

Gedurende de jaren 1951 en 1952 was ik in de gelegenheid geregeld een bezoek te brengen aan het, voor het publiek gesloten, landgoed Amstelrust. Dit landgoed, dat een oppervlak heeft van ongeveer 5 HA, is gelegen aan de Westelijke oever van de Amstel, even ten Zuiden van Amsterdam. Het dateert uit de laatste jaren der 17e eeuw en volgens de geschiedschrijvers is het in z'n glorie tijd een waar lustoord geweest, met schaduwrijke lanen, kunstig gesneden hagen en andere uitingen van tuinmanskunst. Nadat het landgoed geheel in verval was geraakt, werd na de eerste wereldoorlog de restauratie ter hand genomen. Niet lang daarna kreeg de natuur er opnieuw vrij spel. Er ontstond een ware wildernis, waarin tijdens de tweede wereldoorlog veel werd gekapt.

* → In de jaren, dat ik er waarnemingen verrichtte, was het landgoed in twee delen verdeeld. Het achterste deel, ongeveer de helft uitmakende van het totale oppervlak, was in gebruik bij een tuinder, die er behalve akkers een kleine boomgaard, enige kassen en een schuurtje had. Dit deel was omgeven

* dit (achterste) deel is nu een onderdeel van het Amstelpark;
globaal genomen: natuurgebied + vijver.

door een singel van bomen en struiken, waaronder veel meidoorns, die de tuinderij moesten beschutten tegen de wind.

Het voorste, aan de Amstelzijde van het landgoed gelegen deel, waar het landhuis staat en waar zich ook een vijver bevindt, vertoonde onder het geboomte een dichte ondergroei van heesters en kruiden. Wat de bomen betreft, namen paardenkastanje en linde een belangrijke plaats in, maar ook beuk, eik, iep, plataan, wilg, berk, es, lijsterbes en esdoorn kwamen er voor. Vlier, hulst, rhododendron zorgden voor opvulling, terwijl van de kruiden, zoals look zonder look, stinkende gouwe en fluitekruid, vooral de laatste op vele plaatsen de grond totaal bedekte.

Van de kruidachtige planten moet nog afzonderlijk genoemd worden de Japanse duizendknoop (*Polygonum cuspidatum*), een uit Japan ingevoerd siergewas, dat tegen de winter boven de grond afsterft en in het voorjaar opschiet tot meer dan twee meter hoogte.

Deze planten vormden op vele plaatsen een vrijwel ondoordringbare „rimboe”. Op de grens van bos en tuinderij bevond zich een strook ruig land met enkele heesters, maar met veel brandnetels en ridderzuring.

Het landgoed bood dus op een betrekkelijk klein oppervlak voldoende afwisseling, om een gevarieerde broedvogelbevolking te mogen verwachten, terwijl het, vooral door de ligging temidden van weilanden, een gunstige plaats zou kunnen zijn voor het waarnemen van overwinterende, doortrekkende en rondzwervende vogelsoorten.

Aangezien er geen gelegenheid was een inventarisatie van broedvogels te houden, werden slechts losse waarnemingen genoteerd, waardoor de opsomming van broedvogelsoorten verre van volledig is. Verschillende, in ons land algemeen voorkomende soorten, waarvan de aanwezigheid op het landgoed niet werd vastgelegd, zijn dientengevolge niet opgenomen, terwijl van de wel vermelde soorten in het algemeen geen aantallen bekend zijn.

Bovendien is er nooit naar nesten gezocht, zodat van vele in de broedtijd waargenomen soorten het broeden niet door nestvondsten is bevestigd.

Op vele plaatsen werden merel en zanglijster broedend aangetroffen; een zanglijster bouwde een nest halverwege in een rechtop staande kist, waarin ruiten voor de kassen waren aangevoerd. Door het gewicht van het nest en van de broedende vogel verzakte het nest steeds meer, zodat het dreigde uit de kist te vallen.

Dit werd voorkomen door het nest te stutten met een plank, welke moeite door de zanglijster werd beloond met een serie felle schijnaanvallen op de weldoener tijdens de werkzaamheden.

Dank zij deze ondersteuning van het nest konden enige tijd later de jongen uitvliegen.

Een winterkoning, die een nest gebouwd had in een stapel riet bossen, werd ook met uitgevlogen jongen waargenomen. Een groenling werd gezien, slepend met nestmateriaal. In het schuurtje hadden al enige jaren twee paar boerenzwaluwen jongen grootgebracht.

Ieder jaar werden dezelfde nesten betrokken, totdat in het voorjaar van 1952 een paar begon met de bouw van een nieuw nest, terwijl het oude aan dezelfde balk ongebruikt bleef.

Deze vreemde handelwijze was aanleiding het oude nest aan een onderzoek te onderwerpen. Daarbij bleek, dat het oude nest ingrijpende veranderingen had ondergaan; de nestopening was verkleind door opvulling met dorre bladeren en mos, terwijl met hetzelfde materiaal de nestholte was opgevuld.

In het „verbouwde” nest werden eieren aangetroffen van een winterkoning. Deze was de zwaluwen te vlug af geweest, zodat deze tot het bouwen van een nieuw nest moesten overgaan.

Nesten van de wilde eend werden op verschillende plaatsen aangetroffen, een ervan bevatte een legsel van niet minder dan dertien eieren; houtduiven broedden op enkele plaatsen in het bosgedeelte.

Gedurende de broedtijd werden verschillende soorten, waarvan geen nesten zijn gezien, geregeld zingend waargenomen. Tot deze soorten behoorden: grote lijster, vink, kneu, fitis, tijtjaf, gekraagde roodstaart, grasmus, tuin-fluiter, spotvogel en rietzanger.

Speciale vermelding verdient een sprinkhaan rietzanger, die zich in het voorjaar van 1952 geregeld liet horen in de strook ruig land. Ook spreeuw, huismus, waterhoen, ekster en koekoek werden steeds gehoord en gezien. De steenuil, die zich vaak op het landgoed vertoonde, broedde vermoedelijk in de boomgaard van een aangrenzende boerderij.

Gedurende de zomer van 1952 waren geregeld een of twee jagende boomvalken boven het landgoed te zien, deze soort broedde er niet, terwijl mij niet bekend is, waar in de omgeving een nest aanwezig was. Eenmaal zag ik hoe een boomvalk stootte op een overvliegende kopmeeuw; deze werd op een vleugel geraakt, maar vloog rustig verder. Als wintergasten kunnen worden genoemd: kramsvogel, koperwiek, keep en roodborst.

Beide jaren werd in het voorjaar een ransuil waargenomen, één exemplaar werd enige dagen na de eerste waarneming dood aangetroffen, waarschijnlijk een der slachtoffers van de intensieve muizenbestrijding met behulp van vergif. Houtsnip en beslijster zijn beide eenmaal in het voorjaar gesignaleerd. Wat bijzondere gasten betreft, spande het voorjaar van 1952 wel de kroon. Op 9 April werd 's middags m'n oog getroffen door een bonte vogel, die zich op enige afstand ophield in een der vruchtbomen.

Toen het dier opvloog was het duidelijk, dat het hier een hop betrof, die naar even later zou blijken z'n volksnaam (men raadplege het vogelboekje Zien is kennen) eer aandeed, door regelrecht naar de mesthoop van de aangrenzende boerderij Pingelenburg te vliegen en daar te gaan fourageren.

Alsof deze waarneming niet voldoende was om m'n veronderstelling, dat het landgoed op rondzwerfende vogels een zekere aantrekkingskracht zou uitoefenen, te bevestigen, verschenen op 28 April van hetzelfde jaar drie kleurige gasten op het toneel, die zich ophielden aan de Zuidelijke rand van de tuinderij.

Het waren drie bijeneters, vertegenwoordigers van een vogelsoort die hier voor de achtste maal in ons land werd waargenomen.

Als uitkijkpost hadden ze een dode tak boven in een meidoorn uitgekozen. De vogels waren niet schuw en lieten zich door de kijker goed bekijken. Voortdurend demonstreerden zij hun jachtmethode, door met een sierlijke boog van hun meidoorn tak te duiken om daarna een fraaie scheervlucht te ondernemen over een pas bewerkte akker. Op vrijwel iedere vlucht werd een groot insect buitgemaakt, wat het was, viel niet waar te nemen, maar er vlogen die middag betrekkelijk veel hommels. De prooi werd, nadat ze waren teruggekeerd op hun uitgangspunt, naar binnen gewerkt. Hun roep, ongeveer klinkend als Veruup! Veruup! was niet van de lucht.

Deze waarneming was te mooi om er niet een andere vogelman in te laten delen; de heer P. W. Brander, die ik telefonisch op de hoogte bracht van mijn ontdekking, had niet veel tijd nodig om de afstand van zijn huis naar

← hop *

← bijen-
eters *

* deze waarnemingen
ontnamen aan de
Avifauna Amstelland